

مقایسه وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴

علیرضا اسفندیاری مقدم (نویسنده مسئول)

استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان
ali.isfandyari@gmail.com

محمد کریم صابری

دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی و رئیس اداره استاندارد نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
mohamadsaberi@gmail.com
تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۴/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۱۱/۲۹

چکیده

هدف: در این پژوهش، وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان با شاخص‌های سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ مقایسه شده است.

روش: پژوهش حاضر با روش تطبیقی انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها یک سیاهه و آرسی است که بر اساس آن، آمار کشورهای برتر جهان در شاخص‌های منابع، فضا، عضو، امانت و کارکنان استخراج و با آخرین آمار کتابخانه‌های عمومی استان همدان مقایسه شد.

یافته‌ها: کتابخانه‌های عمومی استان همدان در پنج شاخص منابع، فضا، عضو، امانت و کارکنان با سند چشم‌انداز فاصله زیادی دارند. برای رسیدن به سند چشم‌انداز باید در شاخص منابع ۵۱۷۶۹۲۷ کتاب، در شاخص فضا ۷۳ کتابخانه، در شاخص عضو ۴۲۹۷۶۴ عضو، در شاخص امانت ۷۷۴۳۸۷۷ امانت و در شاخص کارکنان ۶۳۶ کارمند به کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود.

اصالت/ارزش: مقایسه وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان با سند چشم‌انداز، تصویر روشنی از وضعیت موجود این کتابخانه‌ها ارائه کرده است تا مسئولان و دست‌اندرکاران به رفع نواقص و کسری‌های احتمالی بپردازند.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، همدان، سند چشم‌انداز، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.

مقدمه

کتابخانه عمومی موظف است به تمام افراد جامعه خدمت کند و به همین منظور باید همسو و هماهنگ با توسعه علمی و فرهنگی جامعه استفاده‌کننده حرکت کند تا هرچه بیشتر با نیازهای مطالعاتی گوناگون جامعه استفاده‌کننده خویش آشنا شود. روشن است هر چه این آشنایی بیشتر باشد، نوع خدمات ارائه شده برای رفع نیاز استفاده‌کنندگان نیز بهتر و مفیدتر خواهد بود و رضایت و خرسندی افراد را از مراجعه به این مکان‌ها به ارمغان می‌آورد و این خود گامی مؤثر برای رسیدن به هدف برپایی و استقرار این مکان‌ها در جامعه است (مرجانی، ۱۳۷۷). برای تحقق وظیفه مذکور، کتابخانه‌های عمومی به مجموعه‌ای غنی و مناسب، نیروی انسانی متخصص و مجرب و همچنین ساختمان و فضایی مناسب نیاز دارند. استان همدان به عنوان پایتخت فرهنگ و تمدن کشور، دارای ۷۴ باب کتابخانه عمومی است که این کتابخانه‌ها تحت پوشش نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور قرار دارند و در راستای گسترش فرهنگ کتاب و کتابخوانی فعالیت می‌کنند. در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به عنوان نهادی فرهنگی، با هویت اسلامی-ایرانی، نافذ و اثرگذار بر جامعه، دارای کارکردهای آگاهی‌بخش، اطلاع‌رسانی، آموزشی و ارشادی، زمینه‌ساز ارتقای مطالعه مفید، دارای نیروی انسانی متعهد، متخصص و آموزش دیده معرفی شده است که قصد دارد ضمن کسب جایگاه اول کشور در منطقه، در زمره ۱۵ کشور برتر جهان از جهت سرانه فضا، عضو، منابع و امانت کتابخانه‌ای قرار گیرد (نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۸۹). نظر به اهمیت شاخص‌های مذکور و همچنین با عنایت به اینکه تا کنون درباره وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان تحقیق جامعی صورت نگرفته و وضعیت این کتابخانه‌ها مشخص نیست، پژوهش حاضر ضمن مقایسه وضعیت موجود کتابخانه‌های عمومی استان همدان با شاخص‌های سند چشم‌انداز، فاصله وضعیت موجود تا وضعیت مطلوب (چشم‌انداز) را ارائه می‌نماید تا ادامه حرکت به سوی چشم‌انداز، بر مبنای پژوهش و آگاهانه‌تر صورت گیرد. از این رو به منظور دستیابی به اهداف یاد شده، پژوهش حاضر به پرسش‌های اساسی زیر پاسخ خواهد داد.

پرسش‌های اساسی

۱. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص منابع (تعداد کتاب) در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ چگونه است؟
۲. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص فضا (تعداد کتابخانه) در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ چگونه است؟
۳. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص عضو در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ چگونه است؟
۴. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص امانت در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ چگونه است؟
۵. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص منابع انسانی (کارکنان) در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ چگونه است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر با روش تطبیقی انجام شده است. انتخاب این روش به دلیل ماهیت مسأله یعنی مقایسه شرایط موجود با ضوابطی مشخص و معین است. در این پژوهش از شاخص‌های سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ استفاده شده است که طبق این سند، کتابخانه‌های عمومی کشور باید در سال ۱۴۰۴ در زمره ۱۵ کشور برتر جهان از جهت منابع، فضا، عضو، امانت و کارکنان قرار گیرند. بر این اساس، ابتدا آمار کشورهای برتر جهان در ۵ شاخص مذکور استخراج و با آخرین آمار کتابخانه‌های عمومی استان همدان مقایسه شد. جامعه آماری پژوهش حاضر کتابخانه‌های عمومی استان همدان است. بر اساس آخرین آمار اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان همدان، این استان در مجموع شامل ۷۴ باب کتابخانه است. طبق آمار اداره فوق، شهرستان اسدآباد دارای ۳ کتابخانه، شهرستان بهار دارای ۸ کتابخانه، شهرستان تویسرکان دارای ۵ کتابخانه، شهرستان رزن دارای ۶ کتابخانه، شهرستان فامنین دارای ۱ کتابخانه، شهرستان کبودرآهنگ دارای ۸ کتابخانه، شهرستان ملایر دارای ۱۷ کتابخانه، شهرستان نهاوند دارای ۷ کتابخانه و شهرستان همدان دارای ۱۹ کتابخانه است. تعداد کتابخانه‌های عمومی استان همدان به تفکیک شهرستان در جدول ۱ نیز ارائه شده است.

جدول ۱. کتابخانه‌های عمومی استان همدان به تفکیک شهرستان

ردیف	شهرستان	تعداد کتابخانه
۱	اسدآباد	۳
۲	بهار	۸
۳	تویسرکان	۵
۴	رزن	۶
۵	فامنین	۱
۶	کیودرهنگ	۸
۷	ملایر	۱۷
۸	نهاوند	۷
۹	همدان	۱۹
۱۰	کل استان	۷۴

با توجه به اهمیت موضوع، کل کتابخانه‌های عمومی استان همدان که در مجموع ۷۴ باب کتابخانه است به عنوان جامعه آماری لحاظ شد و نمونه‌گیری انجام نگردید. همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، ابزار اصلی پژوهش شاخص‌های سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ بود که با توجه به ماهیت پژوهش (پیمایشی - تطبیقی) سعی شد، بررسی کتابخانه‌ها و شاخص‌ها بدون هیچ‌گونه دخالت یا استنتاج ذهنی گزارش و آمار مربوط به آنها استخراج گردد تا نقاط ضعف و قوت کتابخانه‌ها مشخص شده و نیز به منظور بهبود وضعیت پیشنهادهایی ارائه شود. در نهایت از آمار توصیفی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و از نرم‌افزار اس. پی. اس. برای ارائه جداول توزیع فراوانی و رسم نمودارها استفاده شد.

یافته‌ها

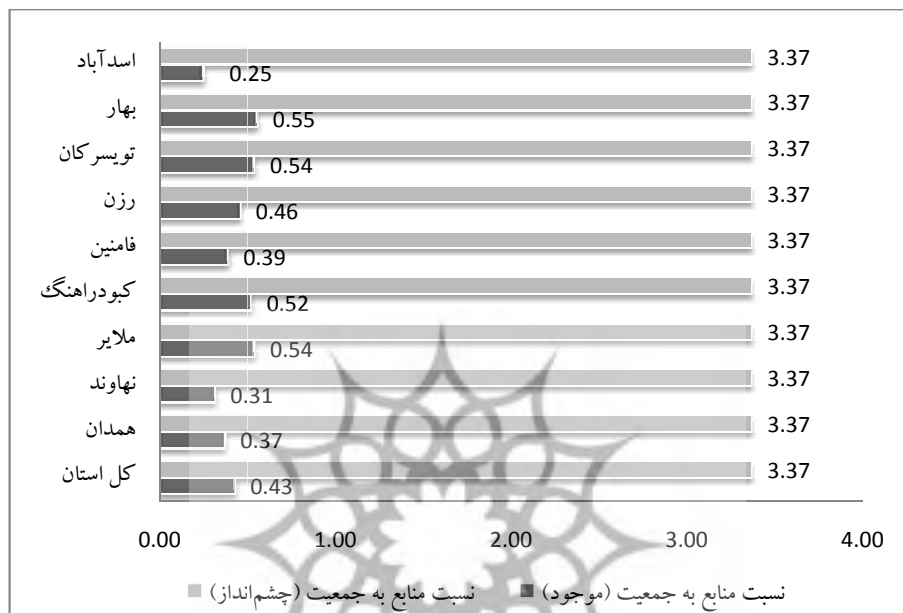
پرسش اساسی اول: وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص منابع (کتاب) در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ چگونه است؟ وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص منابع در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴، در جدول ۲ ارائه شده است. همان‌طوری

که داده‌های جدول ۲ نشان می‌دهد، بر اساس سند چشم‌انداز برای کل استان همدان با جمعیت ۱۷۵۸۲۶۸ نفری، ۵۹۲۵۳۶۳ کتاب مورد نیاز است. در صورتی که کتب موجود در استان همدان ۷۴۸۴۳۶ مورد است و برای رسیدن به چشم‌انداز می‌بایست ۵۱۷۶۹۲۷ کتاب به کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود. با توجه به داده‌های جدول ۲، برای رسیدن به چشم‌انداز در شهرستان اسدآباد ۳۳۴۱۰۶ کتاب، در شهرستان بهار ۳۴۸۷۶۹ کتاب، در شهرستان تویسرکان ۲۹۳۹۱۰ کتاب، در شهرستان رزن ۳۳۹۱۸۸ کتاب، در شهرستان فامنین ۱۲۶۸۰۴ کتاب، در شهرستان کبودرآهنگ ۴۰۸۱۲۳ کتاب، در شهرستان ملایر ۸۱۵۳۲۶ کتاب، در شهرستان نهاوند ۵۵۵۴۱۱ کتاب، و در شهرستان همدان ۱۹۵۵۲۹۰ کتاب مورد نیاز است.

جدول ۲. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص منابع در مقایسه با چشم‌انداز

ردیف	نام شهرستان	جمعیت	منابع موجود	نسبت منابع به جمعیت (موجود)	نسبت منابع به جمعیت (چشم‌انداز)	منابع مطلوب بر اساس چشم‌انداز	اختلاف وضع موجود با چشم‌انداز
۱	اسدآباد	۱۰۷۰۰۶	۲۶۵۰۴	۰/۲۵	۳/۳۷	۳۶۰۶۱۰	-۳۳۴۱۰۶
۲	بهار	۱۲۳۸۶۹	۶۸۶۷۰	۰/۵۵	۳/۳۷	۴۱۷۴۳۹	-۳۴۸۷۶۹
۳	تویسرکان	۱۰۳۷۸۶	۵۵۸۴۹	۰/۵۴	۳/۳۷	۳۴۹۷۵۹	-۲۹۳۹۱۰
۴	رزن	۱۱۶۴۳۷	۵۳۲۰۵	۰/۴۶	۳/۳۷	۳۹۲۳۹۳	-۳۳۹۱۸۸
۵	فامنین	۴۲۴۸۵	۱۶۳۷۰	۰/۳۹	۳/۳۷	۱۴۳۱۷۴	-۱۲۶۸۰۴
۶	کبودرآهنگ	۱۴۳۱۷۱	۷۴۳۶۳	۰/۵۲	۳/۳۷	۴۸۲۴۸۶	-۴۰۸۱۲۳
۷	ملایر	۲۸۷۹۸۲	۱۵۵۱۷۳	۰/۵۴	۳/۳۷	۹۷۰۴۹۹	-۸۱۵۳۲۶
۸	نهاوند	۱۸۱۷۱۱	۵۶۹۵۵	۰/۳۱	۳/۳۷	۶۱۲۳۶۶	-۵۵۵۴۱۱
۹	همدان	۶۵۱۸۲۱	۲۴۱۳۴۷	۰/۳۷	۳/۳۷	۲۱۹۶۶۳۷	-۱۹۵۵۲۹۰
۱۰	کل استان	۱۷۵۸۲۶۸	۷۴۸۴۳۶	۰/۴۳	۳/۳۷	۵۹۲۵۳۶۳	-۵۱۷۶۹۲۷

در نمودار ۱ به گونه‌ای عینی‌تر وضعیت موجود شاخص منابع در مقایسه با سند چشم‌انداز ارائه شده است.

نمودار ۱. وضعیت شهرستان‌های استان همدان در شاخص منابع در مقایسه با سند چشم‌انداز همان طوری که در نمودار ۱ ملاحظه می‌شود شهرستان‌های ملایر، کبودرآهنگ، تویسرکان و بهار کمترین فاصله و شهرستان اسدآباد بیشترین فاصله را برای رسیدن به سند چشم‌انداز پیش‌رو دارند.

پرسش اساسی دوم: وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص فضا (تعداد کتابخانه) در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ چگونه است؟

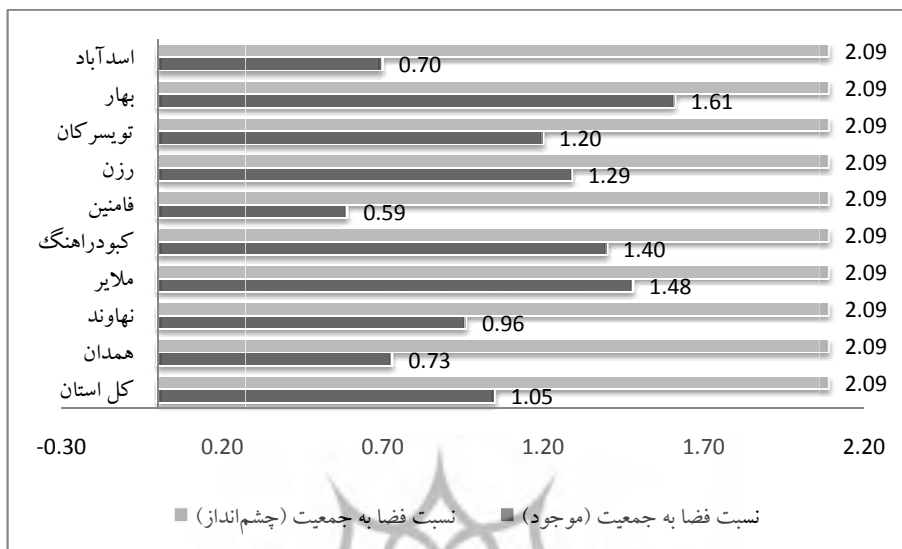
وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص فضا (تعداد کتابخانه) در مقایسه با چشم‌انداز، در جدول ۳ ارائه شده است. همان طوری که داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد، بر اساس سند چشم‌انداز برای کل استان همدان با جمعیت ۱۷۵۸۲۶۸ نفری، ۱۴۷ کتابخانه مورد نیاز است. با توجه به اینکه کتابخانه‌های موجود در استان همدان ۷۴ کتابخانه است؛ برای رسیدن

به تعداد مطلوب می‌بایست ۷۳ کتابخانه به کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود. بر اساس جدول ۳ برای رسیدن به سند چشم‌انداز باید به کتابخانه‌های شهرستان اسدآباد ۶ کتابخانه، شهرستان بهار ۲ کتابخانه، شهرستان تویسرکان ۴ کتابخانه، شهرستان رزن ۴ کتابخانه، شهرستان فامنین ۳ کتابخانه، شهرستان کبودرآهنگ ۴ کتابخانه، شهرستان ملایر ۷ کتابخانه، شهرستان نهاوند ۸ کتابخانه، و شهرستان همدان ۳۵ کتابخانه اضافه شود.

جدول ۳. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص فضا در مقایسه با چشم‌انداز

ردیف	نام شهرستان	جمعیت	تعداد کتابخانه موجود	نسبت فضا به جمعیت (موجود)	نسبت فضا به جمعیت (چشم‌انداز)	تعداد کتابخانه مطلوب بر اساس چشم‌انداز	اختلاف وضع موجود با مطلوب
۱	اسدآباد	۱۰۷۰۰۶	۳	۰/۷۰	۲/۰۹	۹	-۶
۲	بهار	۱۲۳۸۶۹	۸	۱/۶۱	۲/۰۹	۱۰	-۲
۳	تویسرکان	۱۰۳۷۸۶	۵	۱/۲۰	۲/۰۹	۹	-۴
۴	رزن	۱۱۶۴۳۷	۶	۱/۲۹	۲/۰۹	۱۰	-۴
۵	فامنین	۴۲۴۸۵	۱	۰/۵۹	۲/۰۹	۴	-۳
۶	کبودرآهنگ	۱۴۳۱۷۱	۸	۱/۴۰	۲/۰۹	۱۲	-۴
۷	ملایر	۲۸۷۹۸۲	۱۷	۱/۴۸	۲/۰۹	۲۴	-۷
۸	نهاوند	۱۸۱۷۱۱	۷	۰/۹۶	۲/۰۹	۱۵	-۸
۹	همدان	۶۵۱۸۲۱	۱۹	۰/۷۳	۲/۰۹	۵۴	-۳۵
۱۰	کل استان	۱۷۵۸۲۶۸	۷۴	۲/۰۵	۲/۰۹	۱۴۷	-۷۳

در نمودار ۲ وضعیت موجود شاخص فضای کتابخانه‌های عمومی استان همدان در مقایسه با سند چشم‌انداز ارائه شده است. همان‌طور که در نمودار ۲ ملاحظه می‌شود، در شاخص فضا هیچ شهرستانی به سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ نرسیده است.

نمودار ۲. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص فضا در مقایسه با چشم‌انداز بر اساس نمودار ۲، شهرستان بهار کمترین فاصله و شهرستان فامنین بیشترین فاصله را برای رسیدن به سند چشم‌انداز پیش‌رو دارند.

پرسش اساسی سوم: وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص عضو در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ چگونه است؟

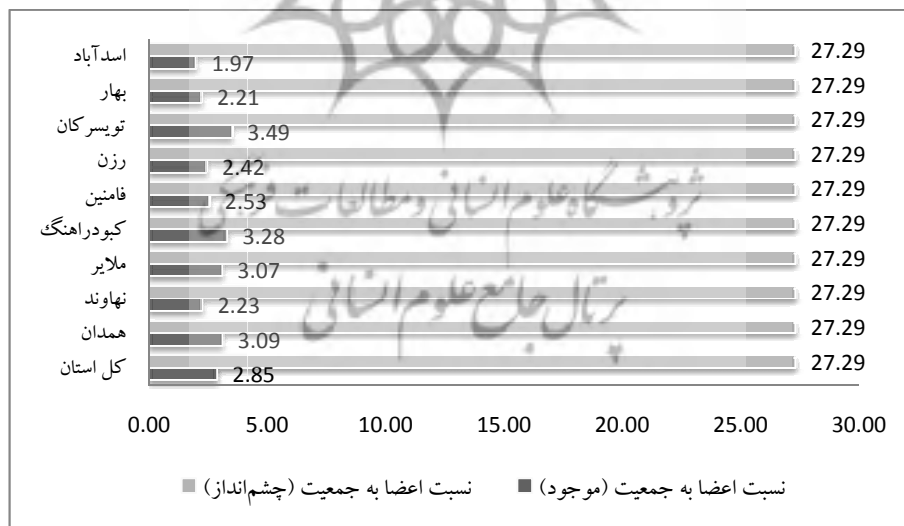
مقایسه وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان با چشم‌انداز نهاد در شاخص عضو، در جدول ۴ ارائه شده است. همان‌طور که داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد، بر اساس سند چشم‌انداز، استان همدان با جمعیت ۱۷۵۸۲۶۸ نفری، باید ۴۷۹۸۳۱ عضو داشته باشد؛ در صورتی که اعضای فعلی کتابخانه‌های عمومی استان همدان ۵۰۰۶۷ عضو است که برای رسیدن به چشم‌انداز می‌بایست ۴۲۹۷۶۴ عضو به اعضای کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود. بر اساس داده‌های جدول ۴، برای رسیدن به سند چشم‌انداز می‌بایست به اعضای شهرستان اسدآباد ۲۷۰۹۰ عضو، شهرستان بهار ۳۱۰۶۱ عضو، شهرستان تویسرکان ۲۴۷۰۴ عضو، شهرستان رزن ۲۸۹۵۵ عضو، شهرستان فامنین ۱۰۵۲۰ عضو، شهرستان کیودراهنگ ۳۴۳۷۸ عضو، شهرستان ملایر ۶۹۷۵۹ عضو، شهرستان نهاوند ۴۵۵۳۷ عضو، و شهرستان همدان ۱۵۷۷۶۰ عضو اضافه شود.

جدول ۴. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص عضو در مقایسه با چشم‌انداز

ردیف	نام شهرستان	جمعیت	تعداد اعضای موجود	نسبت اعضا به جمعیت (موجود)	نسبت اعضا به جمعیت (چشم‌انداز)	تعداد اعضای مطلوب	اختلاف وضع موجود با وضع مطلوب
۱	اسدآباد	۱۰۷۰۰۶	۲۱۱۲	۱/۹۷	۲۷/۲۹	۲۹۲۰۲	-۲۷۰۹۰
۲	بهار	۱۲۳۸۶۹	۲۷۴۳	۲/۲۱	۲۷/۲۹	۳۳۸۰۴	-۳۱۰۶۱
۳	تویسرکان	۱۰۳۷۸۶	۳۶۱۹	۳/۴۹	۲۷/۲۹	۲۸۳۲۳	-۲۴۷۰۴
۴	رزن	۱۱۶۴۳۷	۲۸۲۱	۲/۴۲	۲۷/۲۹	۳۱۷۷۶	-۲۸۹۵۵
۵	فامنین	۴۲۴۸۵	۱۰۷۴	۲/۵۳	۲۷/۲۹	۱۱۵۹۴	-۱۰۵۲۰
۶	کبودرآهنگ	۱۴۳۱۷۱	۴۶۹۳	۳/۲۸	۲۷/۲۹	۳۹۰۷۱	-۳۴۳۷۸
۷	ملایر	۲۸۷۹۸۲	۸۸۳۱	۳/۰۷	۲۷/۲۹	۷۸۵۹۰	-۶۹۷۵۹
۸	نهاوند	۱۸۱۷۱۱	۴۰۵۲	۲/۲۳	۲۷/۲۹	۴۹۵۸۹	-۴۵۵۳۷
۹	همدان	۶۵۱۸۲۱	۲۰۱۲۲	۳/۰۹	۲۷/۲۹	۱۷۷۸۸۲	-۱۵۷۷۶۰
۱۰	کل استان	۱۷۵۸۲۶۸	۵۰۰۶۷	۲/۸۵	۲۷/۲۹	۴۷۹۸۳۱	-۴۲۹۷۶۴

وضعیت شاخص عضو کتابخانه‌های عمومی استان همدان در مقایسه با سند چشم‌انداز در

نمودار ۳ به گونه‌ای عینی‌تر قابل مشاهده است.

نمودار ۳. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص عضو در مقایسه با چشم‌انداز

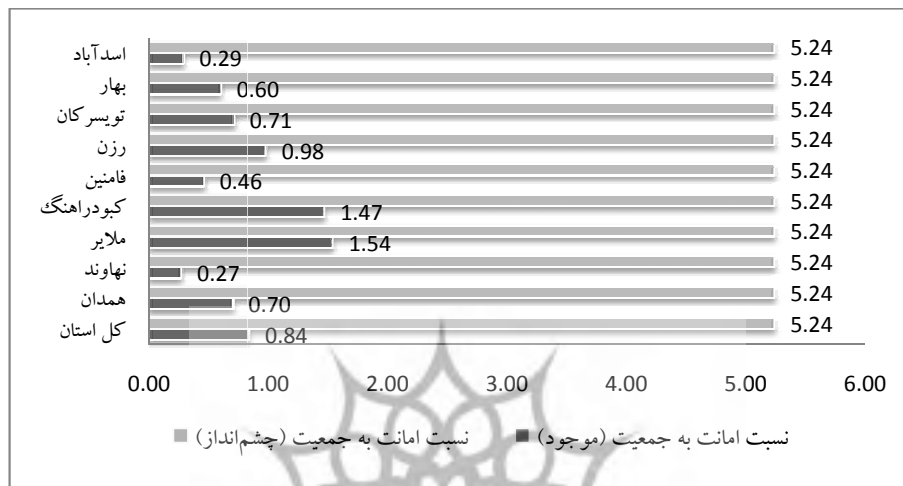
همان طوری که نمودار ۳ نشان می‌دهد تمام شهرستان‌های استان همدان فاصله زیادی را برای رسیدن به سند چشم‌انداز پیش‌رو دارند.

پرسش اساسی چهارم: وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص امانت در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ چگونه است؟ وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص امانت در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد، در جدول ۵ ارائه شده است. همان طوری که داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد، در کل استان همدان با جمعیت ۱۷۵۸۲۶۸ نفری، باید در طول یک‌سال ۹۲۱۳۳۲۴ امانت وجود داشته باشد. در صورتی که امانت فعلی کتابخانه‌های استان همدان در طول یک‌سال ۱۴۶۹۴۴۷ امانت است که برای رسیدن به چشم‌انداز می‌بایست ۷۷۴۳۸۷۷ امانت به امانت‌های کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود. همان طور که داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد، برای رسیدن به سند چشم‌انداز می‌بایست به امانت‌های شهرستان اسدآباد ۵۲۹۴۲۸ امانت، شهرستان بهار ۵۷۴۸۲۵ امانت، شهرستان تویسرکان ۴۷۰۶۳۷ امانت، شهرستان رزن ۴۹۶۵۵۰ امانت، شهرستان فامنین ۲۰۳۲۳۵ امانت، شهرستان کبودرآهنگ ۵۴۰۳۳۳ امانت، شهرستان ملایر ۱۰۶۵۹۴۸ امانت، شهرستان نهاوند ۹۰۳۳۹۲ امانت، و شهرستان همدان ۲۹۵۹۵۳۰ امانت اضافه شود.

جدول ۵. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص امانت در مقایسه با چشم‌انداز

ردیف	نام شهرستان	جمعیت	تعداد امانت موجود	نسبت امانت به جمعیت (موجود)	نسبت امانت به جمعیت (چشم‌انداز)	تعداد امانت مطلوب	اختلاف وضع موجود با وضع مطلوب
۱	اسدآباد	۱۰۷۰۰۶	۳۱۲۸۳	۰/۲۹	۵/۲۴	۵۶۰۷۱۱	-۵۲۹۴۲۸
۲	بهار	۱۲۳۸۶۹	۷۴۲۴۹	۰/۶۰	۵/۲۴	۶۴۹۰۷۴	-۵۷۴۸۲۵
۳	تویسرکان	۱۰۳۷۸۶	۷۳۲۰۲	۰/۷۱	۵/۲۴	۵۴۳۸۳۹	-۴۷۰۶۳۷
۴	رزن	۱۱۶۴۳۷	۱۱۳۵۸۰	۰/۹۸	۵/۲۴	۶۱۰۱۳۰	-۴۹۶۵۵۰
۵	فامنین	۴۲۴۸۵	۱۹۳۸۶	۰/۴۶	۵/۲۴	۲۲۲۶۲۱	-۲۰۳۲۳۵
۶	کبودرآهنگ	۱۴۳۱۷۱	۲۰۹۸۸۳	۱/۴۷	۵/۲۴	۷۵۰۲۱۶	-۵۴۰۳۳۳
۷	ملایر	۲۸۷۹۸۲	۴۴۳۰۷۸	۱/۵۴	۵/۲۴	۱۵۰۹۰۲۶	-۱۰۶۵۹۴۸
۸	نهاوند	۱۸۱۷۱۱	۴۸۷۷۴	۰/۲۷	۵/۲۴	۹۵۲۱۶۶	-۹۰۳۳۹۲
۹	همدان	۶۵۱۸۲۱	۴۵۶۰۱۲	۰/۷۰	۵/۲۴	۳۴۱۵۵۴۲	-۲۹۵۹۵۳۰
۱۰	کل استان	۱۷۵۸۲۶۸	۱۴۶۹۴۴۷	۰/۸۴	۵/۲۴	۹۲۱۳۳۲۴	-۷۷۴۳۸۷۷

در نمودار ۴ به گونه‌ای عینی‌تر وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص امانت در مقایسه با سند چشم‌انداز ارائه شده است.

نمودار ۴. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص امانت در مقایسه با چشم‌انداز

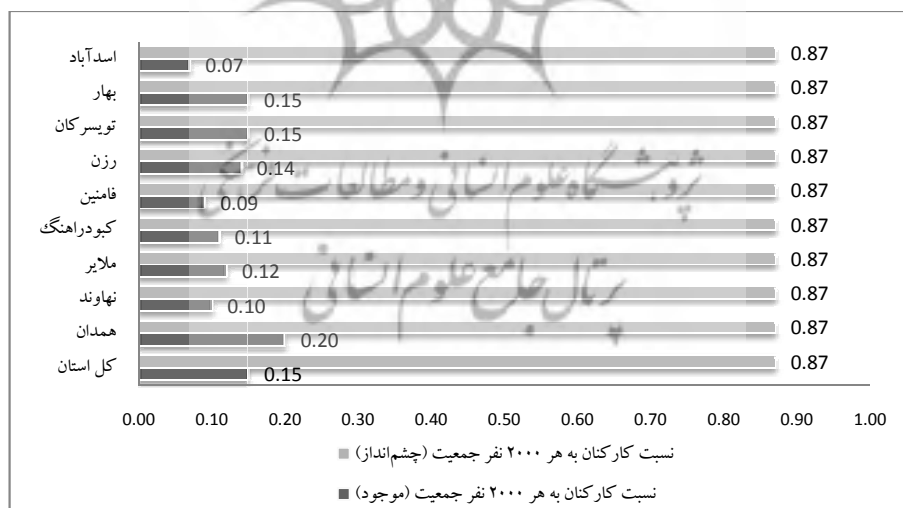
بر اساس نمودار ۴، شهرستان ملایر کمترین فاصله و شهرستان اسدآباد بیشترین فاصله را برای رسیدن به سند چشم‌انداز پیش‌رو دارند.

پرسش اساسی پنجم: وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص منابع انسانی (کارکنان) در مقایسه با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴ چگونه است؟ وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص کارکنان در مقایسه با سند چشم‌انداز، در جدول ۶ ارائه شده است. همان طوری که داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد، برای کل استان همدان با جمعیت ۱۷۵۸۲۶۸ نفری، ۷۶۵ کارمند مورد نیاز است. در صورتی که کارکنان موجود در استان همدان ۱۲۹ کارمند است و برای رسیدن به چشم‌انداز می‌بایست ۶۳۶ کارمند به کارکنان کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود. بر اساس داده‌های جدول ۶، برای رسیدن به چشم‌انداز در شهرستان اسدآباد ۴۳ کارمند، در شهرستان بهار ۴۵ کارمند، در شهرستان تویسرکان ۳۷ کارمند، در شهرستان رزن ۴۳ کارمند، در شهرستان فامنین ۱۶ کارمند، در شهرستان کبودرآهنگ ۵۴ کارمند، در شهرستان ملایر ۱۰۸ کارمند، در شهرستان نهاوند ۷۰ کارمند، و در شهرستان همدان ۲۲۰ کارمند مورد نیاز است.

جدول ۶. وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص کارکنان در مقایسه با چشم‌انداز

ردیف	نام شهرستان	جمعیت	تعداد کارکنان موجود	تعداد کارکنان بر اساس سند چشم‌انداز	نسبت کارکنان به هر ۲۰۰۰ نفر جمعیت (موجود)	نسبت کارکنان به هر ۲۰۰۰ نفر جمعیت (چشم‌انداز)	اختلاف وضع موجود با چشم‌انداز
۱	اسدآباد	۱۰۷۰۰۶	۴	۴۷	۰/۰۷	۰/۸۷	-۴۳
۲	بهار	۱۲۳۸۶۹	۹	۵۴	۰/۱۵	۰/۸۷	-۴۵
۳	تویسرکان	۱۰۳۷۸۶	۸	۴۵	۰/۱۵	۰/۸۷	-۳۷
۴	رزن	۱۱۶۴۳۷	۸	۵۱	۰/۱۴	۰/۸۷	-۴۳
۵	فامنین	۴۲۴۸۵	۲	۱۸	۰/۰۹	۰/۸۷	-۱۶
۶	کیودراهنگ	۱۴۳۱۷۱	۸	۶۲	۰/۱۱	۰/۸۷	-۵۴
۷	ملایر	۲۸۷۹۸۲	۱۷	۱۲۵	۰/۱۲	۰/۸۷	-۱۰۸
۸	نهایند	۱۸۱۷۱۱	۹	۷۹	۰/۱۰	۰/۸۷	-۷۰
۹	همدان	۶۵۱۸۲۱	۶۴	۲۸۴	۰/۲۰	۰/۸۷	-۲۲۰
۱۰	کل استان	۱۷۵۸۲۶۸	۱۲۹	۷۶۵	۰/۱۵	۰/۸۷	-۶۳۶

در نمودار ۵، مقایسه وضعیت موجود شاخص کارکنان با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور ارائه شده است.

نمودار ۵. وضعیت شهرستان‌های استان همدان در شاخص کارکنان در مقایسه با سند چشم‌انداز

همان طور که در نمودار ۵ مشاهده می‌شود، شهرستان همدان کمترین فاصله و شهرستان اسدآباد بیشترین فاصله را برای رسیدن به سند چشم‌انداز پیش‌رو دارند.

نتیجه‌گیری

با توجه به هدف اصلی پژوهش مبنی بر مقایسه وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴، نتایج زیر در این پژوهش حاصل شد:

۱. مقایسه کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص منابع، نشان داد برای کل استان همدان با جمعیت ۱۷۵۸۲۶۸ نفری، ۵۹۲۵۳۶۳ کتاب مورد نیاز است. کتب موجود در استان همدان ۷۴۸۴۳۶ مورد است و برای رسیدن به چشم‌انداز می‌بایست ۵۱۷۶۹۲۷ کتاب به کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود. یافته‌های این بخش با نتایج پژوهش امانی (۱۳۷۳)، آقاچان‌زاده (۱۳۷۴)، و فیروز (۱۳۷۶) که نشان دادند در کتابخانه‌های عمومی اردبیل، مازندران و آذربایجان غربی، منابع موجود با تعداد جمعیت استان همخوانی ندارد مطابقت داشت. با توجه به نتایج این بخش، ضروری است غنی‌سازی منابع کتابخانه‌های عمومی استان همدان در دستور کار مدیران کتابخانه‌های عمومی قرار گیرد و این مسأله با جدیت و سرعت بیشتری دنبال شود.
۲. مقایسه کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص فضا (تعداد کتابخانه)، نشان داد برای کل استان همدان با جمعیت ۱۷۵۸۲۶۸ نفری، ۱۴۷ کتابخانه مورد نیاز است. کتابخانه‌های موجود در استان همدان ۷۴ کتابخانه است و برای رسیدن به چشم‌انداز می‌بایست ۷۳ کتابخانه به کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود. در این راستا، نتایج پژوهش امانی (۱۳۷۳)، آقاچان‌زاده (۱۳۷۴)، و احمدلو (۱۳۸۵) حاکی از آن بود که در استان‌های اردبیل، مازندران و قم، تعداد کتابخانه نسبت به جمعیت کم بوده و وضعیت مناسبی ندارد. همچنین نتایج پژوهش لینگ (۲۰۰۴) که به بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی چین و مقایسه آنها با استانداردهای ایفلا پرداخته بود نشان داد که کتابخانه‌های عمومی چین از نظر فضا و ساختمان فاصله زیادی با استاندارد ایفلا دارند.

بر اساس نتایج این بخش، ساخت کتابخانه‌های عمومی جدید در استان همدان، به خصوص شهرستان‌های کم‌برخوردار و شهرستان‌هایی که فاصله بیشتری با چشم‌انداز دارند، باید یکی از اولویت‌های مدیران و سیاستگذاران استان همدان باشد.

۳. مقایسه شاخص عضو کتابخانه‌های عمومی استان همدان، نشان داد کل استان همدان با جمعیت ۱۷۵۸۲۶۸ نفری، باید ۴۷۹۸۳۱ عضو داشته باشد؛ در صورتی که اعضای فعلی کتابخانه‌های عمومی استان همدان ۵۰۰۶۷ عضو است و برای رسیدن به چشم‌انداز می‌بایست ۴۲۹۷۶۴ عضو به اعضای کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود. نتایج وضعیت شاخص عضو کتابخانه‌های عمومی استان همدان با نتایج پژوهش سهیلی (۱۳۸۹) که نشان داد کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه در شاخص عضو پایین‌تر از استاندارد دیانی قرار دارند مطابقت دارد. بر این اساس پیشنهاد می‌شود مدیران کتابخانه‌های عمومی، خصوصاً مدیران استان همدان با ایجاد سازوکارهای تشویقی، بهبود کیفیت خدمات و همچنین عضویت رایگان، اعضای کتابخانه‌های عمومی را افزایش دهند.

۴. مقایسه کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص امانت، نشان داد کل استان همدان با جمعیت ۱۷۵۸۲۶۸ نفری، باید در طول یک‌سال ۹۲۱۳۳۲۴ امانت داشته باشد. اما، امانت فعلی کتابخانه‌های استان همدان در طول یک‌سال ۱۴۶۹۴۴۷ امانت است که برای رسیدن به چشم‌انداز می‌بایست ۷۷۴۳۸۷۷ امانت به امانت‌های کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود. مطابق نتایج این بخش پیشنهاد می‌شود به منظور افزایش میزان امانت در کتابخانه‌های عمومی، خصوصاً کتابخانه‌های عمومی استان همدان، خط‌مشی‌های جدیدی وضع گردد تا اعضای کتابخانه‌های عمومی بتوانند بیشتر از دو کتاب امانت بگیرند.

۵. مقایسه کتابخانه‌های عمومی استان همدان در شاخص منابع انسانی (کارکنان)، نشان داد برای کل استان همدان با جمعیت ۱۷۵۸۲۶۸ نفری، ۷۶۵ کارمند مورد نیاز است. اما، تعداد کارکنان موجود در استان همدان ۱۲۹ نفر است که برای رسیدن به چشم‌انداز می‌بایست ۶۳۶ کارمند به کارکنان کتابخانه‌های عمومی استان همدان اضافه شود. نتایج

این بخش با یافته‌های پژوهش بهفروزی (۱۳۷۰)، احمدلو (۱۳۸۵) و سهیلی (۱۳۸۹) که نشان دادند کتابخانه‌های عمومی استان‌های تهران، قم و کرمانشاه از لحاظ نیروی انسانی متخصص با کمبود روبه‌رو هستند، مطابقت دارد. بر این اساس پیشنهاد می‌شود مدیران کتابخانه‌های عمومی، خصوصاً مدیران استان همدان جذب نیروهای متخصص و استانداردسازی نیروی انسانی کتابخانه‌های عمومی را در دستور کار خود قرار دهند.

همان‌طور که نتایج این پژوهش نشان داد، وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و کشورهای برتر جهان فاصله زیادی دارد. نتایج پژوهش‌های دیگری که در زمینه مقایسه وضعیت کتابخانه‌های عمومی با استانداردهای جهانی در دیگر استان‌های کشور (بهفروزی ۱۳۷۰؛ امانی، ۱۳۷۳؛ آقاجان‌زاده، ۱۳۷۴؛ فیروز، ۱۳۷۶؛ احمدلو، ۱۳۸۵؛ سهیلی، ۱۳۸۹) و خارج از کشور (لینچ، ۲۰۰۴) انجام گرفته بودند نیز مؤید این قضیه است. بنابر این معضل شکاف بین وضعیت جاری و مطلوب (چشم‌انداز و استانداردهای جهانی) دامن‌گیر کتابخانه‌های عمومی کل کشور است. از علل پیدایی چنین شکافی می‌توان به گستردگی کشور، پراکندگی جمعیت، عدم تأمین اعتبارات کافی، عدم توجه کافی به مسأله کتاب و کتابخوانی، عدم تمایل مردم به مطالعه و مطالبه کتابخانه، شمارگان پایین کتاب، عدم توجه کافی مسئولان ذیربط به این قضیه، گرانی زمین در شهرهای بزرگ و... اشاره کرد. با وجود اینکه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و به ویژه در طول چند سال گذشته رشد قابل توجهی در شاخص‌های کتاب و کتابخوانی و کتابخانه صورت گرفته است، اما هنوز هم کتابخانه‌های عمومی کشور فاصله زیادی را برای رسیدن به استانداردهای جهانی و سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور یعنی حفظ جایگاه اول کشور در منطقه و رسیدن به زمره ۱۵ کشور برتر جهان از جهت سرانه فضا، عضو، منابع و امانت کتابخانه‌ای پیش‌روی دارند که تحقق این مهم نیازمند انجام کارهای سازنده و اثرگذار و همچنین تعهد و دلسوزی مسئولان است. در این راستا نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به عنوان متولی قانونی اداره کتابخانه‌های عمومی کشور، یک تحول عظیم در حوزه‌های مختلف کتابخوانی و کتابخانه ایجاد کرده است. حوزه‌های نیروی انسانی، آموزش نیروی انسانی، تهیه منابع، کتابخانه‌سازی و... از جمله خدمات

این نهاد است. این نهاد در راستای تحقق اهداف سند چشم‌انداز و در جهت رشد و ارتقای فرهنگ کتابخوانی در جامعه و توسعه کتابخانه‌های عمومی و دستیابی به وضعیت مطلوب در استانداردها و سند موجود، اقدامات سازنده و فعالیت‌های گسترده‌ای انجام داده است. از جمله اقدامات این نهاد می‌توان به طرح «کتاب من»، طرح «ایستگاه مطالعه»، طرح «کاروان کتابخانه صبا»، تأسیس کتابخانه‌های مشارکتی و مستقل، تأسیس انجمن خیرین کتابخانه‌ساز و طرح «اهدای کتاب» اشاره کرد. اجرای طرح‌های مذکور حاکی از آن است که نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در جهت رسیدن به سطح مطلوب در شاخص‌های کتاب و کتابخانه تلاش‌های گسترده‌ای انجام داده است. اما از آن جایی که کتاب و کتابخانه اموری فرهنگی و نیازمند برنامه و دید همه جانبه و فرابخشی هستند، لذا به نظر می‌رسد نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور برای رسیدن به اهداف خود - حفظ جایگاه اول در منطقه و رسیدن به زمره ۱۵ کشور برتر جهان - نیازمند همکاری دیگر دستگاه‌های اجرایی کشور است که خود به پژوهش‌های دیگری در این مورد نیاز دارد.

منابع

- آقاخان‌زاده، جمشید (۱۳۷۴). بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان مازندران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال. تهران.
- احمدلو، علی‌اکبر (۱۳۷۴). ارزیابی عملکرد کتابخانه‌های عمومی شهر قم از دیدگاه مراجعه‌کنندگان و کارکنان کتابخانه‌ها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال. تهران.
- امانی، غفور (۱۳۷۳). بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان اردبیل. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال. تهران.
- بهر روزی، مینو (۱۳۷۰). بررسی وضع موجود کتابخانه‌های عمومی شهر تهران وابسته به وزارت ارشاد و فرهنگ اسلامی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران. تهران.
- سهیلی، فرامرز (۱۳۸۹). سنجش کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه بر اساس استاندارد دیانی (۱۳۷۴). تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۶ (۱)، ۶۳-۸۳.
- فیروز، علی (۱۳۷۶). بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان غربی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال. تهران.

مرجانی، نسرین (۱۳۷۷). بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی شهر ری و ارائه راه حل برای دست یافتن به وضع مطلوب. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس. تهران.

نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (۱۳۸۹). تبیین مؤلفه‌های چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴. به کوشش اداره کل پژوهش و نوآوری. تهران: انتشارات نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.

References

Lynch, Beverly, P. (2004). Evaluation of public libraries: the 2001 standards and the 2003 standards for provincial in China. *Libri*. (54), 179-189.

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

اسفندیاری مقدم، علیرضا و صابری، محمدکریم (۱۳۹۳). مقایسه وضعیت کتابخانه‌های عمومی استان همدان با سند چشم‌انداز نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در افق ایران ۱۴۰۴. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۰ (۴)، ۶۴۳-۶۵۹.

